

Q-mr Lm Lm ym

ym ym

Sym ym ym

633.1

4-26

1931

Pe-14031 10/11/81

[illegible]

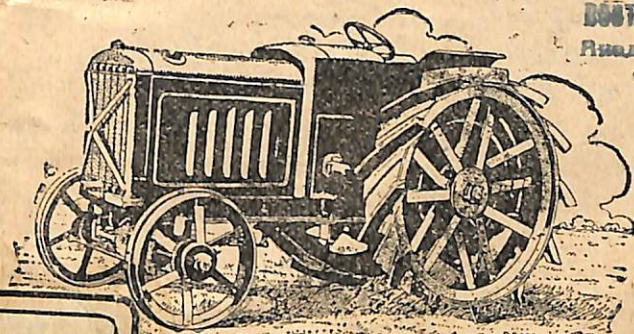
63 3.1
24 26

30 SEP 2016 31-K
1068
679

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ
ՑՈՐԵՆԻ
ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կազմեց Ա. ԱԹԱՆԱՍՅԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

633.1

U-26

ՍՆՍ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՍՍԿԱ 1931

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գարնան ցորենը և նրա նշանակությունը	3
Ցանքաշրջանի նշանակությունը	7
Գարնանացան ցորենի կլիմայական և հողային պայմանները ա. Խնչպես և բանում գարնան ցորենը	8
բ. Ցորենի առաջանալը, ծաղկումը և հասնելը	9
Սոսկան և հանգստացած հողերի նշանակությունը	10
Բազմամյա խոտերի նշանակությունը գարնանացան ցորենի համար	11
Հողի մշակությունը	12
Ցանքի ժամանակը	13
Խնչ խորություն վրա պետք և ցանել	14
Ցանելու յեղանակները	16
Ցանքի խտությունը	17
Սերմերի սելեկցիոն տեսակների նշանակությունը	18
Գարնանացան ցորենի տեսակները	19
	22

1. ԳԱՐՆԱՆ ՑՈՐԵՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ցորենները՝ ըստ իրենց ցանքսի ժամանակի, մեզնում յերկու խմբերի յեն բաժանվում։ Առաջին խմբին պատկանում են այն ցորենները, վորոնք ցանվում են աշնանը՝ սեպտեմբերից մինչև նոյեմբերի վերջերը, դրանք կոչվում են աշնանացան ցորեններ։ Յերկրորդ խմբին պատկանում են գարնանը ցանվող կամ գարնանացան ցորենները։

Հայաստանում ցանվող ցորենների մեծ մասը գարնանացան է — մոտ 69 — 70 %-ը, իսկ փոքր մասը 39 — 40 %-ը աշնանացան են։

Գարնանացան ցորենների այդքան մեծ տարածությունը Հայաստանում բացատրվում նրանով, վոր Հայաստանի մեծագույն մասը՝ նրա մոտ 80 %-ը գտնվում է լեռների հարթավայրերում, դրանց կրճքին, ձորերում, մեծ բլուրների վրա — վորոնք բոլորն էլ բնականից բարձր զիրք ունեն և դրա պատճառով ել այդ տեղերի կլիմայական պայմանները թույլ չեն տալիս ցանելու աշնան ցորեն, վորովհետև աշնան ցորենը մեծանալու և հասնելու համար պահանջում է ավելի շատ տաքություն, քան դա կա մեր լեռնային շրջաններում։

Այսպես, ահա, այն ժամանակ, յերբ աշնանը ցանած ցորենը հասնում է հաջորդ տարին հունիսին, գարնանացան ցորենը ցանում են ապրիլի վերջին, մայիսին և չորս ամսից հետո — այն է ուղիստի 15 — 30-ը նա արդեն հասնում է, վորով դուրս է գալիս, վոր, մինչև և աշնան ցորենի համար անհրաժեշտ է 150 — 160 տաք որ, գարնան ցորենը հասնելու համար պետք ունի միայն 100 — 110 որի։ Ահա ցորենի հասնելու համար պահանջվող այդ քառասուն — հիսուն որերի պակասը ստիպել է մարդկանց գտնել ցորենի այնպիսի տեսակներ, վորոնք կարողանան կարճ ժամանակում հասնել ու

վերջով հաստուծյամբ շերտում : Պարզ և , յեթե մենք մեր գործիքներով մշակում ենք միայն այդ հողի ամենավերին 2 — 3 վերջով հաստուծյան շերտը , դրանով շուտ ենք նրան հոգնեցնում — թալանում . իսկ յեթե մենք մշակեցինք 5 — 6 վերջով խորը — դրանով մեր ցանած բույսը ավելի մեծ պաշար կունենար , ուրեմն և հողը ուշ կհոգներ :

Ահա այդ և , վոր մենք չենք անում :

Գարնանացան շրջաններում հողի մշակության մեր ամենից ընդունված գործիքը — դա չուքն և . իսկ չուքն , ինչպես գիտենք , քանդենդում և հողի միայն վերին 2 — 3 վերջով հաստուծյամբ շերտը , իսկ դրա տակի հողը մնում և չմշակված , չփորված , ուստի մեր ցանած ցորենը իր սնունդը ստանում և միայն այդ վերին շերտից , այն ինչ , յեթե մենք վարն անեցինք խորը վերցնող գուքաններով — նա կխառներ , շուտ կտար , կփախկացներ վոչ թե 2 — 3 վերջով , այլ 5 — 6 վերջով , և մեր ցանած բույսը իր պաշարը կվերցնե այդ խորությունից , վորով նրա պաշարը կլիներ մեծ և ստացվող բերքն էլ , պարզ և , կլիներ մեծ : Յերրորդ պատճառը ցորենի ցած բերքի — դա վատորակ , չմաքրած սերմացուն և :

Բոլորին հայտնի յե , վոր միայն մաքուր , թարմ , ծանր կշռող սերմն և , վոր տալիս և առողջ բույս , իսկ առողջ բույսից էլ ստացվում և ապահով բերք :

Չնայած վոր այս բանը գիտի ամեն մի գյուղացի , սակայն լավ սերմացուի մասին նա չատ էլ հոգ չի տանում : Տրեյերները , վոր հրաշալիորեն մաքրում են սերմացուն ամեն տեսակ անպետք խառնուրդից , չատ տեղերում ընկած են չդորձադրված և բաց յերկնքի տակ , յերբեմն ժանդոտում , փչանում են . այն ինչ ամեն մի տրեյեր կարող եր որվա մեջ մաքրել 300 — 400 փութ սերմացու ցորեն :

Չորրորդ պատճառը գարնանացան ցորենի մեր վատ բերքի — դա ցեղական , մաքրատեսակ սերմացուի բացակայությունն և : Ռուս պատանի փորձնական կայաններն ու դաշտերը ապացուցել են , վոր ամեն մի ցորեն , վորը նույն իսկ զոված և , միևնույն բերքը չի տալիս , վոր միայն ցորենի լավ տեսակներն են , վոր տալիս են մեծ բերք , իսկ նրանց վատ , ստոր տեսակներն , ինչքան և մաքրես ու հողը լավ մշակես — միշտ էլ , համեմատած բարձրորակ սերմերի հետ , տալիս են ավելի քիչ բերք :

Ուրեմն կա ցորենների բերքատու և վոչ բերքատու տեսակներ . ահա բերքատու — սելեկցիոն կոչված տեսակներն են , վոր պետք և փոխարինեն մեր ունեցած վատ և քիչ բերք տվող տեսակներին :

Կա և մի հինգերորդ պատճառ , վորը պակաս չի ազդում մեր ստացած բերքի սակավության վրա :

Դա ցանքսաշրջանն և :

2. ՑԱՆԲՍԱՇՐՋԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նույն փորձնական կայանների ու դաշտերի հարյուրավոր փորձերը ցույց են տվել , վոր բերքի քանակի վրա նշանակութուն ունի այն , թե այս տարի ցանածից առաջ ինչ բույս և ցանված յեղել նույն արտի մեջ : Յեթե ցորենից առաջ այդ արտում ցորեն ու դարի յե յեղել ցանված — այդ դեպքում յերկրորդ կամ յերրորդ տարում ցանած ցորենի բերքը նվազ է լինում , իսկ ընդհակառակը , յեթե այս տարի ցանած ցորենից առաջ նույն հողում , գեցուք , կարտոֆիլ կամ բազուկ , կամ թե խոտ և ցանված յեղել — դրանից հետո ցանված հացբույսը հեկտարին 15 , 20 , 30 փութ ավելի բերք է տվել :

Յեւլ այսպես , ուսումնասիրելով զանազան տեսակ բույսեր ու սրանցից հետո ցանված ցորենի , դարու բերքը , այդ կայաններն ու փորձադաշտերը դտել են թե՛ վոր բույսերից հետո ցորեն պետք և ցանել և թե ցորենից , դարուց հետո արտում վոր բույսերը պետք և ցանել՝ վորպեսզի թե հացահատիկները մեծ բերք տան և թե նրանից հետո կամ նրանցից առաջ ցանվածները :

Ահա ցանքսի այդ յեղանակը՝ յերբ մի բույսին մի շարք տարիներ փոխարինում են մյուս տեսակ բույսերը և դրանից հողը չի հոգնում , այլ , կարծես , մի բույսը ոգնում և մյուս բույսի լավ դարձանալուն — դա կոչվում և ցանքսաշրջան :

Մեզնում կանոնավոր , խելացի ցանքսաշրջան գրեթե չկա . այլ , շատ-շատ , անում են այսպես — նույն արտի վրա , յեթե այս տարի ցորեն են ցանում , դալ տարի ցանում են դարի , վորը նույն հացբույսն է , յերրորդ տարին հողը ցել են անում , իսկ հաջորդ տարում ելի ցանում են ցորեն ու դարի և այլն : Յեւլ դրանից հողը իսկի յել չի լավանում , այլ , չնայած մի տարվա հանգստին , նա ելի բավարար բերք չի տալիս :

Հայաստանի լեռնային մի քանի շրջաններում յեղել են ցու-
ցադաշտեր, վորոնց վրա գյուղատնտեսները ցանքսաշրջան են
մտցրել, և ամեն անգամ ել ցանքսաշրջան մտցրած հողի վրա ցա-
նածներն ավելի մեծ բերք են տվել, քան գյուղացիների արտերում
ցանածները, վորովհետև գյուղատնտեսը ցորենից հետո ցորեն կամ
գարի չի ցանել նույն հողի վրա, այլ փոխել է—մեկ տարի կարտո-
ֆիլ է ցանել, մյուս տարին՝ ցորեն, յերրորդ տարին՝ վիկ խոտը,
չորրորդ տարին՝ միայն վիկից հետո ցորեն է ցանել և, շնորհիվ
այդպիսի ցանքսաշրջանի բոլոր տեսակի բույսերից ստացված
բերքը ավելի մեծ է յեղել:

Ահա, ուրեմն, այն չորս գլխավոր պատճառները, վորոնք ցա-
նացնում են դարնան ցորենի մեր բերքը.

Դրանք հետևյալներն են՝

Առաջին — Հողի իրար յետևից ցանելն՝ առանց նրան աղբելու
և պարարտացնելու:

Յերկրորդ — Հողի վատ մշակությունը՝ չութ գործադրելով,
փոխանակ գութանների:

Յերրորդ — Չմաքրած, վատ սերմացու ցանելը,

Չորրորդ — Նոր և բարձր վորակի սերմերով ցանելը:

Հինգերորդ — Կանոնավոր ցանքսաշրջան չունենալը:

3. ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ ՑՈՐԵՆԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՅԵՎ ՇՈՂԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Գարնան ցորենը, համեմատած դարնան դարու և վարսակի
հետ, ավելի տաք կլիմա և ավելի խոնավություն է սիրում: Հա-
յաստանի այն շրջաններում, ուր դարնան ցորենը հաջողությամբ
բուսնում է, նրա դարգացումը՝ սկսած ծլելու որից մինչև հա-
նելը, տևում է 100 — 115 օր: Նա միաժամանակ յենթակա յե քն-
պես դարնան, նույնպես և աչնան ցրտահարությանը, և, մանա-
վանդ, շատ զգալուն է նա դեպի յերաշտը: Բավական են 10 — 15
անանձրև օրեր, և այն ել ծաղկումից հետո, և նա սկսում է նվա-
զել, դեղնել ու կուչ գալ — վորի հետևանքով նրա բերքը մի անգա-
մից 20 — 50 տոկոսով պակասում է:

Բացի այդ, դարնան ցորենը սիրում է, վոր հողն ավելի սննդա-
տու լինի, բերքատու և լավ պարարտացված: Նա շատ զգալուն է

նաև մոլախոտերի վերաբերմամբ, վորոնք կարճ միջոցում խեղ-
ղում են նրան և ուժասպառ անում:

ա. Ի՞ՆՉՊԵՍ Ե ԲՍՆՈՒՄ ԳԱՐՆԱՆ ՑՈՐԵՆԸ

Յերբ մենք դարնան ցորենը ցանում ենք խոնավ հողում, ան-
ցած ընդամենը 3 — 5 օր, նա սկսում է ծլել — յեթե միայն յեղա-
նակները տաք են, իսկ յեթե այդ միջոցին ցրտեր են անում, ծլումը
մի քանի օրով ուշանում է: Համենայն դեպս 3 — 4 աստիճանից
ցած տաքությունը խիստ վնասում է ծլմանը: Փորձված է, վոր նա
ամենից արագ ծլում է, յերբ ողի տաքությունը հավասար է լի-
նում 20 — 25 աստիճանի ըստ Ցելսիի:

Սերմը, հողի մեջ ուռչելուց հետո, տալիս է յերեք սաղմային
արմատիկներ, այն ինչ մյուս հացարույսերն ունենում են՝ դարին
5 — 7, տարեկանը 4, կօրեկը 1 արմատիկ:

Յերբ նա դուրս է գցել այդ արմատիկները, նոր միայն առա-
ջանում է նրա ցողնուկը, վորը մինչև հողին հասնելը, ունենում է
կապեր, սրանցից ել դուրս են գալիս տերևները: Նորմալ պայման-
ներում ցանքսի որից մինչև նրա ծլելի հողից դուրս գալը տևում է
մոտ 13 օր:

Հետաքրքիր է այստեղ նկատել, վոր աչնան և դարնան ցորեն-
ների արձակած առաջին տերևը տարբեր են լինում. մինչդեռ դար-
նանացան ցորենների այդ տերևը մուգ-կանաչավուն է և բրդոտ,
աչնան ցորենի այդ տերևի վրա բրդոտություն չկա, իսկ գույնը
զմրուխտա-կանաչագույն է լինում:

Այս առաջին կանաչ տերևի յերևալուց հետո, մի առ ժամանակ
ցորենի գլխավոր ցողունը դադարում է ալլելս բոյ քշելուց և հետդ-
հետ կուտակվող սննդանյութերը առաջ են բերում մի կողմից
ճյուղավորվելու հատկություն, իսկ հետո առաջանում են յեր-
կրորդ կարգի՝ բուսող արմատները — վորոնք փոխարինում են
առաջին — սաղմային արմատներին:

Ցորենի ճյուղավորումը առաջանում է նրա հողի տակ գտնված
նրա այն կապից, վորն ամենից մոտ է հողի յերեսին: Կապի ինչ-
քան խոր լինելը կախված է ցանքսի խորությունից. ըստ վորում,
վորքան խորն է ցանված յեղել հատիկը, այնքան խորն է գտնվում
ճյուղավորման կապը:

Արմատները փունջը, սկսելով դարգանալ այս կապից ցած-
փուլում և ամրանում և հողի վարած շերտի մեջ: Պետք է այստեղ
նրչենք, վոր յերկրորդ հերթին դուրս յեկող մշտական արմատների
իր ժամանակին առաջանալն—ահալին նշանակութուն ունի դար-
նան ցորենի հետագա դարգացման համար:

Ահա թե ինչու դարնան ցորենի համար շատ կարևոր է, յերբ
մենք ամբարում ենք հողի մեջ անհրաժեշտ խոնավութուն, իր ժա-
մանակին մշակում ենք հողը, ցանում ենք հողը, և ստեղծում ենք
այնպիսի պայմաններ վորպեսզի ցորենը ճյուղավորվի և, առանց
ուշացնելու, առաջացնի ու զարգացնի ուժեղ արմատներ:

բ. ՅՈՂՈՒՆԻ ԱՌԱՋԱՆԱԼԸ, ԾԱՂԿՈՒՄԸ ՅԵՎ ՀԱՍՆԵԼԸ

Ցորենի ցողունը, ինչպես և նրա հասկը, առաջանում է ճյուղա-
վորման չրջանում, սակայն ցողունների հակառակ քշին ու հաս-
կեր տալը տեղի յե ունենում ավելի ուշ, յերբ բույսը մի առժամա-
նակ հանգստի յե մասնում իրեն:

Հասկավորման և հասկեր գցելու չրջանները շատ մեծ նշանա-
կութուն ունեն դարնան ցորենի համար: Ինչպես ասվեց արդեն,
յեթե այդ չրջանում յերաշտ է լինում և կամ հողի մեջ անհրաժեշտ
խոնավութուն է ղգացվում, դրանով բերքը ղգալիորեն պակա-
սում է: Ցորենը սկսում է ծաղկել հենց վոր հասկակալում է: Ցո-
րենի բեղմնավորումը տեղի յե ունենում հենց իր մեջ — նա ինքնա-
բեղմնավորվող բույսերին է պատկանում: Բեղմնավորումից հետո
սկսվում է նրա հատիկի դարգացումը, ապա սկսում է նա հասնել:

Ցորենի հասունության միջոցին հետեյալ յերեք չրջաններն
ենք իրարից տարբերում.

1. Մածունանման հասունություն—յերբ նրա հատիկները դեռ
ևս կանաչ են և հույ տալուս կաթնանման հյութ է դուրս գալիս:

2. Դեղին կամ մումանման հասունություն—յերբ բույսը հա-
մահավասար դեղին դուրս ունի, իսկ հատիկի մեջը՝ մոմի նման
յեղունգով կարելի յե լինում կիսել:

3. Լրիվ հասունության ժամանակ նրա միջի ջուրը ցամաքում
է, նա ամրանում է, ծալալը փոքրանում է, և դրա պատճառով էլ
նրան չրջապատող բարակ շապիկը հեշտ պոկվում է հատիկից:

Նայած թե ցորենն իր հասունության վոր չրջանումն է, նրա
միջի ջրի քանակը պակասում է այս աղյուսակով:

Յեթե նա գտնվում է հասունության մեջ

Ջուրը՝ ըստ տոկոսներով

Մածունանման	49,6
Դեղին կամ մումանման	25,7
Լրիվ	12,9

Հատիկի կազմը, ըստ ցորենի տեսակի և նրա բուսնելու չըր-
ջանի, տարբեր է լինում: Ընդհանրապես փորձված է, վոր մեր ցո-
րենները, ինչպես նաև Ռուսաստանի ցորենները, սպիտակուցով
ավելի հարուստ են, քան յեվրոպական ցորենները: Որինակ. Գեր-
մանիայի և Ֆրանսիայի ցորեններն ունեն 12% սպիտակուց, այն
ինչ Ռուսաստանի ամուր, լավ տեսակի ցորենների մեջ սպիտակուցի
տոկոսը հասնում է 21-ի, հետևապես մեր ցորենները սպիտակուցի
կողմից 2 անգամ գերազանցում են Գերմանիայի և Ֆրանսիայի ցո-
րեններին և հավասար են այդ յերկրների հուշագային (լորի, սի-
սեռ) հատիկներին, և ավելի սպիտակուց ունեն, քան տավարի մի-
սը, վորի մեջ սպիտակուցը 20 տոկոս է միայն:

Գարնան ցորենները համար լավագույն հողերը հանդիսանում
են նրանք, վորոնք խամ են և կամ յերկար ժամանակ հանգստացած
են յեղել: Այդպիսի հողերի մեջ մեծ քանակությամբ սննդատու
նյութերի պաշար է լինում ամբարված:

4. ԽՈՊԱՆ ՅԵՎ ՀԱՆԳՍԱՑԱԾ ՀՈՂԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գարնան ցորենների ամուր տեսակները, յերբ ցանել են վարած
խոտան հողերի վրա, ավելի մեծ բերք են տվել, քան այն ցորեն-
ները, վորոնք ցանված են յեղել միշտ սև ցեղերի մեջ:

Այդպիսի հողերը, յեթե նրանք ջրվում են, գրեթե միշտ էլ
ապահով բերք են տալիս նույնիսկ քարքարոտ հողերում, իսկ յեթե
ցանվում են մեր լեռնային խոնավ հողերում — նրանք յերաշտից
չեն վախենում և բերքը, նույնիսկ շատ չոգ տարիներին, լինում է
մեկից 6—8. ինչպես դա Շիրակումն էր սրանից 50—60 տարի
առաջ: Ներկայումս Շիրակի հողերը, տանյակ տարիներ իրար
յետևից ցորեն ցանելով, այլ ևս այնքան են հոգնել, ուժասպառ յե-
ղել, վոր տաս ուրվա յերաշտին նրանք չեն դիմանում: Ահա թե ին-

չու միայն Շիրակի ջրանցքով մոռոգելով և, վոր հնար ե լինում ապահովել այդ հողերի վրա դարնան ցորենի մեկին—5—6 բերքը, այն ինչ աչնան «Ուկրաինկա» տեսակը նույն հողերում տալիս և հեկտարից 100—120 փութ բերք—մի բան, վոր չեյին տեսել չլրակեցիները նույնիսկ 70—80 տարի առաջ, յերբ այդ դաշտի բերքը առասպելական եր թվում :

5. ԲԱԶՄԱՍՅԱ ԽՈՏԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳԱՐՆԱՆ ՑՈՐԵՆԻ ՀԱՄԱՐ

Բազմաթիվ փորձերն ապացուցել են, վոր Հայաստանի չոր կլիմայում, նույնիսկ լեռնային շրջաններում դարնան ցորենը լավ դարգանում և մեծ բերք ե տալիս, յերբ ցորենից առաջ արտը առվույտ, կորնզան ե ցանված յեղել: Այս բույսերը պատկանում են բազմամյա խոտերին: Սրանք իրենց խորը դնացող և լավ ճյուղավորվող արմատներով հողի ստորին շերտերից խոնավություն են ժողովում, իսկ բազմաթիվ խիտ տերեւներով հողի յերեսն այնպիսի սովեր են դցում, վոր մյուս միամյա խոտերն ու մոլախոտերը այլևս չեն կարողանում ապրել դրանց տակ և չքանում են: Մնալով այն հողի վրա մի քանի տարիներ, թափելով արտի մակերեսին իրենց բազմաթիվ տերեւների մի մասը, իսկ հողի ներսում շատացնելով արմատները, սրանք յերբ վերջիվերջն վարվում են ցորեն տալու համար—դառնում են ցորենի լավագույն նախորդը: Բացի դա այդ տեսակ բույսերը, վոր պատկանում են լոբանման բույսերին, հողը հարստացնում են ազոտով—այսինքն այն տարրով, վորի մեծ պահանջ ունի ցորենը: Յեւ ահա, շնորհիվ վերե հիշած հատկությունների, ցորեն ցանած արտը և հարուստ ե լինում սրննդանյութերով և՛ թե հողի կազմը մինչ այն աստիճան լավանում և, վոր դրանից հետո յերկու-յերեք տարի իրարու յետեից ցանվող ցորենը տալիս ե ամենարարժք բերք—վորը հասնում ե հեկտարին 80—90 և ավելի փթի:

Լեռնային չոր շրջաններից պետք ե համարել Հայաստանում Ախտայի, Նոր-Բայազետի, Մարտունու, Աբաբանի, Բաչ-Գյառնու, Դուզքենդի շրջանները, ուր, թե կորնզանը և թե անջրդի ու ջրվող առվույտը (յոնջա) տալիս ե խոտի բարձր բերք, վորից հետո արդեն դարնան ցորենը յերկու տարի միմիանց յետեից ապահովում ե այդ շրջաններում հազվագյուտ ցորենի բերք:

Նույն առվույտը, վորպես դարնան ցորենի նախորդ, սակայն անջրդի, հաջող բանում ե թե Լոռում և թե Շամշադինի լեռնային մասերում, ուր դարնան խոնավությունը և հաճախակի անձրևները թույլ են տալիս առվույտի մշակությունը՝ իսկ նրանից հետո՝ ապահովում են դարնան ցորենի բերքը:

6. ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ինչպես բոլոր դարնանացան բույսերի, դրանց թվում և դարնանացան ցորենի համար հատկացրած հողի մշակությունը սկսելու յե նախորդ տարվա ամառվանից՝ հենց վոր արտի վրայի բերքը ժողովվեց: Իսկ արտը պետք ե վարել բազմախոտի գութաններով շատ սաղը՝ 8—10 սանտիմետր, միայն թե առանց հողը շուռ տալու: Իսկ վորպեսզի հողը շուռ տրվի, դութանի կրճքի պողպատը հանում են, թողնելով վրան խոփն ու թուրը: Այսպես կատարված վարի շնորհիվ հողի վրա լուսած նախորդ բույսի մնացորդները հողի տակ չեն մնում, այլ պոկվելով, մնում են հողի յերեսին և սրան ծածկում են իրենցով և փութացրած հողի բարակ շերտով:

Այսպիսի վարն այն առավելությունն ունի, վոր նա, ծածկելով արտի վերին յերեսը հողով և բույսերի մնացորդներով, պաշտպանում ե հողը շորանալուց, սրա տակ ժողովվում ե խոնավություն և, մի ամսից հետո, բուսական մասերը կիսափթման վիճակում են գտնվում, վորով և ավելանում ե հողի մեջ ապագայում ցանվելիք բույսի սնունդը:

Այսպես վարած արտը մնում ե մինչև սեպտեմբեր: Այժմ արդեն պետք ե նրա իսկական վարն անել 18—20 սանտիմետր խորությամբ այնպիսի գութաններով, վորոնք հողը չեն շուռ տալիս, այլ վարած շերտերը կանգնեցնում են կողքի վրա և միաժամանակ բացում են խորը աղոսներ: Այս վարը կոչվում ե աշնան ցեղ: Աշնան ցեղի նպատակն ե՝ ժողովել արտի մեջ աչնան անձրևների ջրերը, ձմրան ձյան ջրերը, տանել նրան խորը՝ հողի ներքին շերտի մեջ և այստեղ ամբարել նրան, դարնան ցանելիք ցորենի համար:

Վաղ դարնանը, հենց վոր վարած այս հողը այնքան ցամաքեց, վոր կարելի յե լինում անասուններ գցել մեջը կամ տրակտոր բանացնելը, արտը փոցխում են «զիզագ» կամ տեսակավոր փոցխերով և յերեսը հավասարեցնում ու նախապատրաստում ցանքսի համար:

Հողը այս ձևով մշակելիս մենք թե ամառվա, թե աշնան և թե ձմեռվա խոնավությունն ու ջրերը ժողովում ենք հողի մեջ և պահում նրան վորպես պաշար գարնանացան ցորենի համար: Հողի այս կերպ մշակելը լավ է հատկապես չոր, պինդ, կավային հողերում և չոր սևահողերում, այն ինչ ավազային հողերի վրա սա աշնային աղեղեցություն չի ունենում: Մանավանդ պետք է դուրս լինել այդպես մշակել շատ խոնավ, ճահճային հողերը — վորոնք առանց այդ էլ ունեն իրենց մեջ ավելորդ ջրեր, վորը պետք է խոր առուներ բացելով հեռացնել հողի միջից:

7. ՑԱՆՔՍԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Բույսերի մշակութային խնդրում այս կամ այն կուլտուրայի ցանքի ճիշտ ժամկետն ընտրելը և ցանքը այդ ժամանակին կատարելը բերքատվության տեսակետից ահագին նշանակություն ունի: Վորպես դեկավար կանոններ պետք է ընդունել հետևյալները՝

ա. Վորքան շրջանի դարունը ցամաքային է, քիչ խոնավ և քիչ անձրևներով — այնքան շուտ պետք է սկսել ցանքը:

բ. Վորքան հողը խոնավ է, որերն անձրևներով առատ են և յեղանակը ցուրտ — այնքան կարելի չէ ուշացնել ցանքը:

գ. Ավազային հողերում — ցանքը սկսելու չէ շուտ,

դ. Կավային ցուրտ հողերում՝ ուշ:

յե. Սևահողերում վորքան շուտ արվի ցանքը, այնքան բերքը վստահելի չէ և մեծ:

Թե ի՞նչ նշանակություն ունի վաղ կամ ուշ արած ցորենի դարնան ցանքը բերքատվության վրա — դա յերևում է, ի միջի այլոց, Ռոստովի և Ստավրոպոլի փորձակայանների հետևյալ տվյալներից. մի հեկտարից բերքը ցենտներնեով ստացվել է.

Ցանքի ժամանակը	Ռոստովի կայան	Ստավրոպոլի կայան
Վաղ արած ցանքից	9,5	22
Միջին ժամկետում արած	6,5	8,5
Ուշ արած ցանքից	5	6,5

Այս մի քանի թվերը ցույց են տալիս, վոր բոլոր դեպքերում էլ շուտ արած ցանքը ավելի բարձր բերք է տվել, իսկ ուշ արածները՝ շատ քիչ բերք են տվել և վոր Ստավրոպոլի նման չոր կլիմայով շրջանում շուտ արած ցանքից ստացվող բերքը ուշ արածի դիմաց 300% — էր բարձր է, իսկ Ռոստովում՝ յերկու անգամ: Հաստատում եմ յայդպիսի չոր շրջաններ են դարնանացան ցորենի նկատմամբ՝ Թալինի, Ֆելվարդի, Կոտայքի, Բաշ-Գառնիի լեռնային շրջանները, նույնպես Վեդիի, Քելչի-Քյանդի, Գնդեաղի շրջանները: Այդ տեղերում, ուր դարունը կարճատև է, անձրևները սակավ — դարնան ցորեն ցանելիս, ցանքը պետք է կատարել հենց վոր հողն այնքան ցամաքեց, վոր հնար է լինում դաշտ դուրս դալու և աշխատանքները սկսելու: Դա ընկնում է ապրիլի մեջ համենայն դեպս մայիսի 1-ից վուշ ուշ: Ուշ ցանածի բերքը միշտ էլ այդ շրջաններում տալիս է զգալի չափով քիչ բերք և ընդհակառակը:

Վաղ արած ցանքից ստացվող մեծ բերքը բացատրվելու չէ նրանով, վոր շուտ ծլելով, ցորենի ցողունի ստորին մասում յեղած կապերը շուտ էլ թփակալում են, և վորովհետև այս թփակալումը կատարվում է այն ժամանակ, յերբ դեռ ևս հողը խոնավ է, ուստի հենց ինքը թփակալումը առաջ է դնում ուժեղ կերպով, բույսից առաջանում են մի շարք նոր ցողուններ, վորոնք և տալիս են նոր հասկեր և դրանով ապահովում են ցորենի մեծ բերքատվությունը:

Այն ինչ ուշ ցանածը հանդիպում է նրան գլխովին հակառակ և վատ պայմանների. հողը այդ ժամանակ ցամաքած է լինում — մանավանդ նրա վերին այն շերտում, ուր տեղի չէ ունենում ցորենի թփակալումը, և բույսը, չստանալով հողից իրեն անհրաժեշտ խոնավություն, չի կարողանում նոր թփեր ու ցողուններ առաջացնել, տալիս է մի կամ յերկու նվազ հասկեր — վորոնցից և ստացվում է չնչին բերք:

Գարնանացան ցորենի այս հատկությունը, մանավանդ, պետք է լավ հասկանան մեր կոլխոզներն, և ամեն միջոց ձեռք առնեն վարն իր ժամանակին պատրաստելու, սերմացուն ընտրել տալու և ախտահանելու համար, վորպեսզի կարողանան դարնանը շուտ, որերը քիչ-չատ տաքանալուց հետո, սկսեն դարնանացանը:

Ֆեթե պատահեն դեպքեր, յերբ կոլխոզը դեռ ժամանակ չի ունեցել դարնանացանի համար հատկացրած իր հողերը լավ մշակելու:

լու, այդ դեպքում ավելի լավ ցանքսը չուշացնել մինչև վոր հո-
ղերը պատրաստ կլինեն, այլ սկսեն ցանքսը շուտ, քան թե կորց-
նեն մի քանի ուր, լավ հիշելով, վոր չորային չըջաններում մի յեր-
կու ուրվա ուշացումը բացասարար է անդրադառնում ապագա
բերքի վրա:

8. ԻՆՉ ԽՈՐՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՊԵՏՔ Ե ՑԱՆԵԼ

Սերմերի հողում գտնված ամենացանկալի խորությունն այն
է, յերբ նրանք այնտեղ գտնվում են շուտ ծլելու, թփակալելու և
արմատավորվելու ամենից լավ պայմաններում, վորոնցից և կախ-
ված է ցորենի հետագա լավ զարգացումը, հասկավորումն ու
մեծ բերքը:

Դրա համար ել ցորենի թե շատ ցանելը, ինչպես նաև շատ
յերեսահան արած ցանքսը վնասակար է: Առաջին դեպքում — յերբ
նա շատ խոր է ցանված, ցորենը չի կարողանում կարճ միջոցում
իր ծիրը դցել, և նա իր ամբողջ ուժը գործ է դնում հողի մեծ չեզո
ճղելու և նրա միջից դուրս գալու վրա, վորով և նա ուժասպառ է
լինում. իսկ յերբ մենք ցանում ենք շատ յերեսից — այդ դեպքում,
ծիչոտ է, նա շուտ է ծլում, սակայն այդ ժամանակ հողի վերին
շերտն արդեն այնքան ցամաքած է լինում, վոր մատաղ բույսը չի
կարողանում սնել թփակալման կետերից դուրս յեկող ցողուննե-
րին, նոր արմատիկներ չի կարողանում առաջացնել, և դրա հե-
տևանքով նա մնում է նվաղ, չթփակալված, և բերքն ել այդպիսի
բույսից բնականաբար քիչ է լինում: Պարզ է, ուրեմն, վոր այս-
տեղ մենք ընդունելու յենք միջին ճանապարհը — այն է՝ վոչ շատ
խորը ցանել և վոչ ել շատ յերես:

Սարատովի փորձնական կայանը իր բաղձամյա փորձերից յե-
լած, խորհուրդ է տալիս դարնան ցորենը ցանել 4 սանտիմետր խո-
րության մեջ — վորը չորային չըջանների համար լավագույնն է
հենց նրանով, վոր այդ խորության մեջ ընկած սերմը հողում
գտնում է իր առողջ զարգացման համար լավագույն պայ-
մանները:

Ներքև բերած աղյուսակը պարզ պատկեր է տալիս սերմի ինչ
խորությամբ ցանելու և ստացած բերքի մասին մի հեկտարից
ցենտներնեով:

Խորություն	Բերքը, ցենտներով
2 սանտիմետր	16,1
4 «	17,3
8 «	14,7
12 «	13,2

Պատկերը պարզ է. ամենից շատ բերք ստացվել է միջին —
չորս սանտիմետր խորը ցանվածից, ամենից վատը՝ խոր — 12
սանտիմետրից. շատ յերես — 2 սանտիմետր խորը ցանածը տվել
է 4 սանտիմետր խորությամբ ցանածից ավելի քիչ բերք:

Իհարկե, ամեն մի հողի վրա յեկ չի կարելի միևնույն չափով
մոտենալ, ավազային, թեթև հողերում պետք է ցանել խորը՝
6—7 սանտիմետր, կավային պինդ հողերում՝ ավելի յերես,
նույնպես յերես պետք է ցանել սեահողերում և շատ խոնավ հո-
ղերում — ուր ջուրը շատ մոտ է հողի մակերեսին և հողը, վորքան
խորը դնանք, այնքան ցուրտ է:

9. ՑԱՆԵԼՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Հացահատիկները ցանելու յեղանակները տարբեր են: Ներկա-
յումս դորձադրվում է չաղացանք և չարքացանք — ըստ վորում այս
վերջինը կատարում են դանադան ձեերով — առաջին համացանք —
յերբ չարքացան մեքենան հարմարեցնում են այնպես, վոր նրա
ամեն մի խողովակը ցանում է 15—18 սանտիմետր հեռավորու-
թյան վրա: Սա սովորական չարքացանք է: Կա չարքացանքի
մյուս — այսպես կոչված ժապավենաձև յեղանակը: Սա կայանում
է նրանում, վոր ցանող խոփիկներն այնպես են դասավորում, վոր
սրանցից 2—3-ը մոտեցնում են իրար 7—9 սանտիմետր հեռավո-
րության վրա, և ապա թողնում են 36—56 սանտիմետր բաց տեղ
և նորից 2—3 խոփիկներ 7—9-ի վրա և այլն: Այդպիսով ստաց-
վում է ժապավենաձև ցանք — յերկու-յերեք չարք ցանած — հետո
լայն տարածություն առանց ցանելու, հետո նորից յերկու-յերեք
չարք ցանած:

Շաղացանք — Սա կատարվում է կամ ձեռքով կամ մեքենայով: Յերկու դեպքում էլ չաղացանքը ունի խոշոր պակասներ. նախ վորքան և ցանոդը հմուտ լինի — դժվար է ստանալ համահավասար ցանում. սերմերը մի տեղ լինա կլինեն, մի ալ տեղ շատ նոսր: յերկրորդ. նրանք կլինեն տարբեր խորության մեջ, ուրեմն և նրանց ծլումը, զարգացումն ու հասնելը կլինի դանդաղ ժամանակներում, և, վերջապես, յերրորդ պակասն այն է, վոր չաղացանքին հեկտարին գնում է 3 — 4 փութ ավելի սերմ քան չարքացանք անելիս:

Շարքացանք — չարքացանք մեքենաներով — չաղացանի հանդեպ ունի այն առավելությունները, վոր սերմերն ալատեղ բնկնում են միևնույն խորության մեջ, միևնույն հեռավորության վրա — ուստի ցանվող բույսի ծլումը և թե հասունանալը տեղի յե ունենում միաժամանակ. բացի դա, ինչպես ասվեց արդեն, չարքացանով գնում է 20 — 25% — ուլ ավելի քիչ սերմ, վորը ժողովրդական տնտեսության համար հսկայական խնայողություն է:

Շարքացանի մի ուրիշ կողմնակի ոգուտն էլ այն է, վոր չարքացան անելու համար անհրաժեշտ է հողը նախապես լավ հերկել, փոցխել, հավասարեցնել արտի յերեսը, մաքրել հողը նրա մեջ յեղած կոշտերից, մեծ չոփերից, արմատներից և այլն, հենց այն պատճառով, վոր վատ մշակած հողի մեջ չարքացան մեքենայի խոփիկները վատ են դործում, անցքերը բռնվում են և դրանից ցանքն էլ կատարվում է վատ:

Ժապավենաձև ցանքսը լավ է այն տեղերի համար, ուր հողը շատ մոլախոտեր է բուսցնում, վորոնք և խեղդում են նորարույս ծլին և հենց իրեն բույսին: Ժապավենաձև ցանքս անելիս միջնակները կարելի յե լինում քաղհանել մեքենաներով: Նա մեծ մասամբ դործադրում են բարձր տեսակի սելեկցյոն սերմեր ստանալու համար:

Գալով բերքի քանակին, համատարած չարքացանի և ժապավենաձևի մեջ տարբերությունը շատ չնչին է, հաղիվ 5 — 8%՝ հոգուտ համատարածի:

10. ՑԱՆԲՍԻ ԽՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թե վորքան խիտ կամ սեհրակ պետք է ցանել — դա կախված է հողի հատկությունից, նրա լավ կամ վատ մշակված, պարար-

տացված թե չպարարտացված լինելուց և, ի հարկե, սերմացուի հատկությունից: Վորպես ընդհանուր կանոն պետք է ղեկավարվենք հետևյալներով.

ա. Վորքան հողը ամուր է և չոր — այնքան շատ սերմ պետք է ցանել, վորքան նա փուխր է ու խոնավ՝ այնքան քիչ: Լավ պարարտացրած և աղբած հողերում ավելի քիչ սերմ պետք է ցանել, իսկ չպարարտացրած ու աղքատ հողերի մեջ՝ շատ:

Լավորակ սերմացուն ցանում են ավելի քիչ, քան վատ և խառը սերմացուն:

Ուրեմն, աչքի առաջ ունենալով այդ բոլոր պայմանները, պետք է ցանքը կատարել ըստ դրա:

Համենայն դեպս մեզնում — լեռնային շրջաններում ձեռքով ցանելիս, միջակ սերմացու գնում է հեկտարին 12 — 16 փութ, այն ինչ չարքացանով ցանելիս սերմի քանակը տարբերվում է 7 — 9 փթի մեջ. միայն շատ աղքատ ու չոր հողերումն է, վոր չարքացանով ցանվում է հեկտարին 10 — 11 փութ: Սելեկցյոն սերմեր, պարարտացրած և լավ մշակած հողում, ցանում են հեկտարին 6 փութ:

Ահա թե վորքան մեծ է լավ և վատ սերմացուի դործադրության տարբերությունը միմիայն սերմի քանակի վերաբերմամբ:

Սրանից պետք է հետևենք, վոր բոլոր պայմաններում ավելի ձեռնուտ յե հողը լավ մշակել, պարարտացնել և ցանել չարքացան մեքենաներով, քան ձեռքով չաղացան անել:

11. ՍԵՐՄԵՐԻ ՍԵԼԵԿՑԻՈՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս գրույկի մեջ շատ անգամ կրկնվել են «սելեկցյոն սերմեր» խոսքերը:

Վո՞ր սերմերն են կոչվում սելեկցյոն սերմեր և վո՞րոնք են նրանց առավելությունները սովորական սերմերի դիմաց:

Սելեկցյոն — կնշանակի ընտրովի: Այս անվան տակ հայտնի յեն այն սերմերը, վոր առաջ են բերվում դիտական-փորձական հատուկ հաստատությունների կողմից — վորոնք կոչվում են Սելեկցյոն կայաններ: Սելեկցյոն կայանները փորձում են աշխարհիս յերեսի բոլոր այն տեսակ սերմերը, վորոնք համապատասխանում են այս կամ այն յերկրի, նրա շրջանների կլիմայական տարբեր

պայմաններին: Յեւ ահա այդ սերմերից նրանք հետզհետե զտելով, ընտրելով բազմացնում են զանազան չրջաններ՝ փորձելու և դուրս բերելու այդ տեսակի սերմացու:

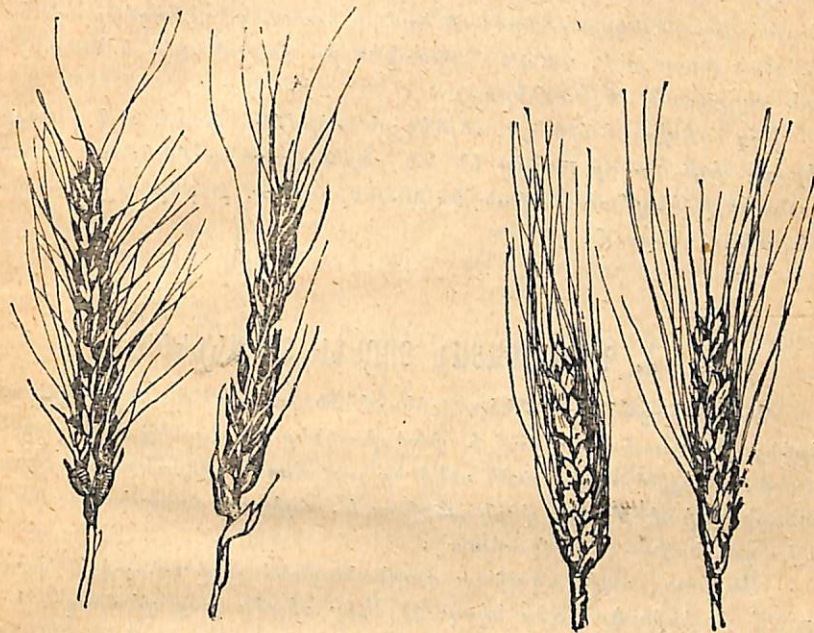
Բերքի բարձրացման տեսակետից սերեկցյոն սերմերով ցանքան ունի հսկայական առավելություններ. նախ, վոր սերեկցյոն սեր-

Նկ. 1. Գարնանացան Լյուտեցինս ցորենի տեսակը:

Նկ. 2. Գարնան փափուկ Ալբելում ցորենի տեսակը: Հարմար և հարավային չոր շրջանների համար:

Մեր կոլխոզները, ըստ հնգամյա պլանի, այս տարի իրենց ցորենի ցանքի տարածության 50%-ը պետք է ցանեն բարձրորակ սերեկցյոն տեսակներով: Ահա ինչու աշխատավոր գյուղացին թե կոլխոզներում և թե անհատական տնտեսություններում պետք է սովորեն կերպ ձդտեն այդ ծրագիրը, վորը մեր տնտեսական վերելքի ծրագիրն է, իրագործեն բոլոր հարյուր տոկոսով:

Նկ. 3. Գարնանացան ցորենի Յեզիում տեսակը. բերքատու և դիմացկուն:

Նկ. 4. Կարճր գարնանացան ցորենի «Բելոտուրկա» տեսակը:

Սերեկցյոն սերմացու գործադրելիս անհրաժեշտ է վոր այդ սերմերով ցանի իր հողերը կոլխոզը, գյուղը՝ ամբողջովին — մեծ տարածություններով և միևնույն տեղում, վորովհետե, յեթե սերեկցյոն սերմերով ցանված հողերի մեջտեղը կամ նրանց մոտիկ հարևանության մեջ գտնվեն արտեր, վորոնք ցանված են վուչ սերեկցյոն սերմերով, այդ դեպքում այս արտերը իրենց վատորակ սերմերով փչացնում են բարձրորակ սերմերով ցանած արտերը:

Պարզ է, ուրեմն, վոր սեւեկցյոն սերմերն աւելի պետք է դործադրվեն համառարած կոլեկտիւացման շրջաններում, վորպէսզի ցորենի բոլոր դաշտերը ցանված լինեն միևնույն սերմերով ու մշակվեն կատարելագործված յեղանակներով:

Հայաստանում արդեն հիմք է դրված սեւեկցյոն սորմարութեան, և այս տարի վորոշ շրջաններ կոլտոյներ իրենց դարնանացան ցորենի ցանքը կանեն այդ սերմերով: Հարկավոր է միայն, վոր սեւեկցյոն սերմերի համար հատկացվող հողերը մշակվեն մեծ խնամքով, ցանքը կատարեն իր ժամանակին և անողաման չարքացան մեքենաներով:

Այդ դեպքում միայն սեւեկցյոն սերմերը կտան այն բարձր բերքը, վոր նրանք տալիս են թէ սերմնարութեաններում և թէ որինակելի կազմակերպված կոլտոյներում ու խորհրդային տնտեսութեաններում:

12. ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ ՑՈՐԵՆԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Գարնանացան ցորենները լինում են բազմաթիւ տեսակների՝ իրենց յենթատեսակներով և փոփոխակներով: Նրանց միջև համաշխարհային տարածումն ունի իր լավ հատկութեաններով Լյուտեսցինս փոփոխակը, վորն անքիտ է, սպիտակ հասակով և կարմիր գունով — (կարմրահատ):

Անքիտ, սպիտակահատ գարնանացանի լավ տեսակ է Ալբիդում փոփոխակը (Տես նկար 2) Սրա սերմը բաց դեղնագուն է կամ սպիտակ, թափանցիկ — ապակեման. չուտ հասնող է և յեւրաշին դիմացող:

Ալբիդումը տալիս է շատ բարձր տեսակի, քիչ դեղնավուն ալյուր, վորից ստացվում է մեծ քանակով ալեյցուկ՝ նրանից հաց թխելիս:

Փուխր ցորեններից — սա լավագույններից մեկն է — վորը շատ տարածված է Հյուսիսային Կովկասում և Ռուսաստանի սևահող շրջաններում:

Քիստավոր տեսակներից հայտնի յե «Ռուսակ» տեսակը, վորը յերաշին դիմացող է, դեմի, սպիտակ հասկերով է, և տալիս է գերազանց ալյուր: Սրա բերքատուլութեանը ճիշտ է, շատ մեծ է:

Բայց ունի այն առավելութեանը, վոր հասնելիս, հատիկները չեն թափվում: Ցեղիւմ № 0111. (Տես նկար 3.) Սա գարնանացանի քիստավոր, կարմրահատ տեսակներիցն է: Հատիկները միջին մեծութեան են, կարմիր, յերկարուկ, ծանրաքաշ և ապակեման: Բարձրորակ ալյուր է ստացվում և տալիս է մեծ բերք, չնորհիվ թփակալիւ իր առանձին հատկութեանը:

Հարավային չոր շրջանների համար Ցեղիւմ № 0111-ը շատ առաջարկելի տեսակ է, վորն արժէր փորձել Հայաստանի նախալեռնային բարձրադիր, բայց սաք շրջաններում:

Ցորենի կարծր տեսակները — գարնան ցորենի կարծր տեսակներից հայտնի յե իր բարձր արժանաւորութեաններով «Բելլա-տուրկա № 0189» (Տես նկար 4.) տեսակը: Սրա հասկը կարճ է, քիստերը փոքր ինչ դեպի կողեր ցցվող, հատիկը ապակեման է, դեղնագուն: Ալյուր տալու կողմից՝ ցորենի կարծր տեսակների մեջ լավագույններից մեկն է, միաժամանակ ստացվում է և լավորակ հաց:

Կուրամկա № 010. Հատիկները կարմիր, հասկերը կարմիր, յերկար և փուխր: Այս տեսակը Հայաստանում վերջին 4—5 տարեկանում բաժանա տարածված է, բայց նրան ցանկելու լուրջ փորձեր չեն յեղել:

Հայաստանի լեռնային և նախալեռնային շրջաններում բաժանա տարածված և գնահատելի տեսակներիցն են «Գալգալուր», «Կամշատկան», «Քոիկը» — բոլորն ել լավ հաց տվող, դիմացկուն և խոնավ տարիներին բերքատու տեսակներ են:

Լենինականի և Փամբակի շրջաններում կան ցորենի մի շարք կարմրահատեր, վորոնք բաղայն բերքատու չեն, և, չնայած վոր համեղ հաց են տալիս, բայց հացի գույնը մուգ է լինում:

Մեր ցորենների տարբեր տեսակների կլիմայաման պայմանները նոր յեն միայն ուսումնասիրվում: Անշուշտ, Հայաստանը կարող է տալ իր տարբեր կլիմայական պայմաններին ամենից հարմարվող ցորենի գարնանացան տեսակներ: Հայաստանի Սեւեկցյոն կայանը այդ գործում մեծ դեր ունի կատարելու մոտ ապագայում:

6 400.

9837

Цена 6
С. X.

Возделывание
яровой пшеницы
сост. А. Атанасян

На армянском языке

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР
Москва, центр, Никольская, 10.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0289707

18595